

De Columna Traiani Syntagma

- o lucrare de istorie veche, mai puțin cunoscută -

Luana TROIA

Abstract: The library "Gh. Asachi" from Iași has an interesting collection of old books belonging to the XVIth and XVIIth centuries. This collection comprises a great number of historical works. Among them we have to mention Raphael Fabretti's book "De Columna Traiani Syntagma" which came out printing at Angellus Tinassius printing house in Rome about 1683. Fabretti opens his book with a preface "Ad lectorem" explaining away the importance of this work for history taking into consideration that there are preserved few documents belonging to Traian's period. The work is divided in nine chapters: seven of them remake Traian's reign, the author using the few known historical and literary sources about those times. At the same time the author tries some considerations on the artistical achievement of the sculptures on the Column. The eighth chapter is a comparative study concerning the existing inscriptions from the Roman Empire period and the ones on the Column. The last chapter of the work deals with numismatics. There are commented and compared various monies belonging to Traian's reign (during the Dacia wars) and even after Traian's reign. Fabretti ends the book with an index of works and memorable words. We consider this book very important for the collection of our library because the Traian's Column is an authentic birth certificate for the Romanian people.

(carte rară; istorie)

 Colecția de carte veche a Bibliotecii "Gh. Asachi" Iași, aparținând secolelor al XVI-lea și al XVII-lea, cuprinde un număr mare de cărți de istorie în raport cu numărul total al cărților care aparțin patrimoniului național cultural din biblioteca noastră.

Dintre aceste valoroase cărți cu conținut istoric, una ni se pare deosebit de interesantă pentru faptul că se ocupă, în aproape 400 de pagini, de Columna lui Traian - acest monument care a immortalizat efortul trupelor traiane de a cuceri o țară ce avea să devină, în cursul veacurilor, un bastion al romanității în sud-estul european, dar și vitejeasca rezistență a poporului dac, iubitor de libertate și gata să-și dea viața pentru ea. Învinși, dacii au știut să-i prefacă pe

învingătorii lor în statornici locuitori ai meleagurilor românești; daco-romanii au înfruntat vitregiile secolelor de după retragerea aureliană și evoluția lor istorică a dat naștere poporului român și limbii române.

Cartea se intitulează **DE COLUMNA TRAIANI SYNTAGMA** și este scrisă de Fabretti Raphael. Ea a apărut în 1683, la Roma, în officina tipografică aparținând lui Angelus Tinassius, în formatul în 4 (32 cm). Numărul de rânduri pe pagină este de 40, iar dimensiunile oglinzii textului sunt de 25x16 cm.

Autorul este de origine italiană, anticar. S-a născut la Urbino în anul 1618, mort la Roma în 1700. Protejat de papii Alexandru al VII-lea și Inocent al XII-lea, el a avut acces liber în diverse depozite de arhive, închise pentru cea mai mare parte a savanților. A profitat de această favoare și a redactat trei lucrări:

- De Aquaeductibus veteris Romae (Roma, 1680);
- Columna Traiani (Roma, 1683);
- Inscriptiorum antiquarum quae in oedibus paternis asservantur descriptio (Roma, 1699).

Fabretti deschide cartea închinată Columnei lui Traian cu o prefață "Ad lectorem", în care motivează apariția lucrării sale ca o necesitate cerută de istorie și artă totodată, pentru că nu s-au păstrat prea multe documente privind domnia împăratului Traian. Fabretti își exprimă regretul că au pierit fără urmă "Comentariile" pe care însuși împăratul Traian le scrisese. La fel și lucrarea intitulată "Getica", a medicului Criton, însoțitor al lui Traian în campaniile sale. N-au parvenit istoriei, spune Fabretti, nici cărțile închinare războaielor dacice de către istoricii Apian, Arrian și Ammianus Marcellinus. Suetonius, a cărui relatare despre viețile împăraților romani s-a

păstrat, își încheie opera cu Domițian, fără a mai ajunge la cuceritorul Daciei.

Autorul deplânge soarta marelui istoric Tacitus, care își mărturisește intenția de a scrie istoria domniilor lui Nerva și Traian, dar care nu a mai avut timp să o facă. Se fac referiri la lucrarea lui Girolamo Muziano, apărută în 1528, pe care el o socotește incompletă din punct de vedere al interpretării scenelor de pe columnă.

Finalul prefetei relevă speranța autorului ca această lucrare să aducă lumină și înțelegere asupra domniei lui Traian.

Cartea este structurată pe nouă capitole. În primele șapte capitole, autorul încearcă să refacă epoca lui Traian, din puținele surse istorice și literare rămase. Toate aceste surse sunt raportate la scenele de pe columnă. Din documentele pe care le studiasse în depozitele de arhive, extrage fapte inedite sau, cum spune el, "quae ad historiam pertinent omissio".

După părerea noastră, lucrarea este încărcată cu citate din opere literare pe care, de multe ori, fără un suport argumentat, încearcă să le regăsească în scenele sculptate pe columnă.

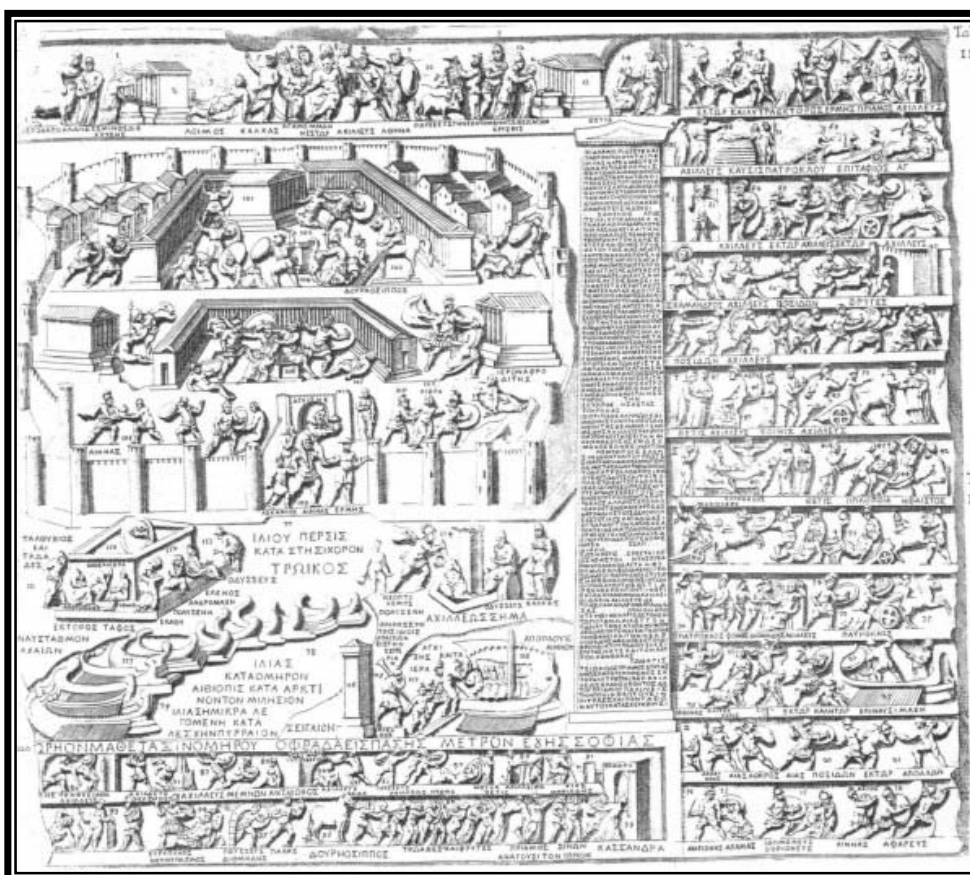
În același timp, Fabretti face considerații asupra realizării artistice a sculpturilor de pe columnă. El consideră că omul trebuie să ocupe întotdeauna un loc important, pe când natura, peisajul, în care se desfășoară acțiunea, vin în al doilea rând. De aceea, consideră el, artistul a înfățișat figura omenească în proporții cu mult mai mari decât munții și codrii, cetățile sau în general locuințele omenești. Firește, aceste nepotriviri între om și lucrurile din jurul lui sunt neplăcute; ele se impuneau însă artistului. O altă dovadă de măiestrie artistică constă în coordonarea și armonizarea, în același timp, a diferitelor mișcări cu singura mișcare a columnei, care ne desfășoară acțiunile într-o continuă

progresie, de la stânga spre dreapta și de jos în sus.

Autorul combate ideea că scenele de pe columnă nu ar avea nici o legătură cu realitatea. Pe columnă apar reliefuri care sunt prinse ca într-o ramă de tablou, unde pe linia de jos se înfățișează un râu, în spatele lui o câmpie, la rândul ei străbătută de o apă; de o parte și de alta a

compară minuțios cu inscripțiile care apar pe columnă, referitoare la daci, la luptele romanilor, la Decebal. Una din sursele folosite de Fabretti este lucrarea *Inscriptiones antiquae totius orbis Romani in absolutissimum corpus redatae* (Francfort, 1603), care aparține lui Jan Gruterus.

Gruterus, filolog belgian născut la

acestei ape se zăresc două stânci, cea dinspre nord purtând pe vârf o cetate triunghiulară ș.a.m.d. Toate aceste elemente topografice indică un anumit loc și nu oricare, un loc real. Fabretti, însă, nu merge cu analiza până la a descoperi aceste locuri reale, se mărginește numai la observarea lor din punct de vedere artistic.

Capitolul al VIII-lea se ocupă de imaginile de pe columnă care înfățișează cele două războaie dacice. Autorul culege din diverse surse istorice și arheologice un număr mare de inscripții pe care le

Anvers în 1560, mort în 1627, a ocupat o catedră de istorie la Universitatea din Wittenberg, de unde și-a dat demisia în 1592. Apoi a devenit profesor și bibliotecar la Heidelberg. Cartea menționată mai sus este o colecție completă a inscripțiilor din timpul imperiului roman, clasate într-o ordine metodică.

Fabretti comentează inscripțiile din opera lui Jan Gruterus, separând pe cele care se referă în special la daci, la războaiele purtate în timpul lui Traian. Pe

acestea din urmă le compară cu inscripțiile și cu scenele de pe columnă.

Ultimul capitol se ocupă de numismatică. Sunt concentrate și comparate diferite monede din timpul lui Traian, din timpul războaielor dacice și chiar de după domnia lui Traian. Printre monedele analizate de Fabretti întâlnim denarul bătut după cucerirea Daciei. Efigia lui Traian gravată pe acest denar, după cum observă autorul, sugerează echilibru sufletesc și siguranță, deduse din atitudinea hotărâtă a capului, din privire și din armonia formelor anatomice. Capul rotund, părul tăiat în şuvițe scurte acoperă parțial fruntea. Gâtul puternic este bine reliefat. Nasul drept, obrații plini, bine delimitați, gura fermă, bărbia energică sunt elemente care conferă figurii armonia în tot ansamblul lor. Siguranța, echilibrul ar putea fi interpretate ca reflectare a stării de înflorire și stabilitate a imperiului. Realismul portretistic monetar face posibilă intuirea unor trăsături psiho-temperamentale în fizionomiile redată.

Toate aceste comparații și demonstrații făcute de-a lungul lucrării sunt însoțite de ilustrații care nu întotdeauna reprezintă scene de pe columnă, ele folosind ca termen de comparație.

Fabretti își încheie cartea cu un "index de lucruri și cuvinte memorabile" și cu un tabel cu explicații privitoare la columnă, orânduite alfabetic, având și pagina unde se pot citi. **De Columna**

Traiani se numără printre puținele cărți de secol XVII care se ocupă în totalitate de acest monument, comentând scenele în care apar obiceiurile dacilor, îmbrăcămintea lor, armele și stindardele. De asemenea, sunt relevate principalele calități ale monumentului sculptural: relieful pregnant, dar destul de jos pentru a nu rupe linia arhitectonică a coloanei, energia de care sunt încărcate figurile, indiferent dacă ele sunt reprezentate în mișcare sau static, compoziția echilibrată a scenelor complexe, menținerea unei înalte tensiuni a tonului poetic, al narațiunii istorice, rezolvarea extrem de izbită a raporturilor spațiale.

Legătura volumului este originală, simplă, în pergament. Pe cotor se găsesc două chenare mici, aurite. În partea de sus este chenarul care cuprinde numele autorului și titlul cărții, chenarul din josul cotorului cuprinde anul de apariție al cărții.

În țara noastră, cea mai completă lucrare privitoare la columnă este cea intitulată *Columna traiană* de Teohari Antonescu, apărută la Iași în 1910 și unde se fac referiri la cartea lui Fabretti în subsolul unei singure pagini - fără să pară a fi cunoscută îndeaproape.

Faptul că istoricii Constantin și Hadrian Daicoviciu, A. D. Xenopol, Vasile Pârvan, în operele consacrate perioadei romane în Dacia, nu menționează lucrarea lui Fabretti, este încă o dovadă a rarității ei.

